

02.02

SERVEI DE COLONIES DE VACANCES

DOCUMENTS
SÈRIE PERSPECTIVES - Nº 1
- JUNY DE 1969 -PERSPECTIVES DE L'EDUCACIÓ EN EL MÓN D'AVUIJoaquim Franch

Aquest document, de base per al segon claustre del SCV, s'estructura d'acord amb els següents apartats:

- I.- Desenvolupament, història i educació
- II.- L'educació lligada als nous camins dels homes
- III.- L'educació lligada als nous riscos dels homes

I.- Desenvolupament, història i educació

Des de sempre els homes han anat desplegant el ventall de les seves inquietudes a mesura que les anaven realitzant on el seu contacte amb la terra que els suporta i amb el Déu que els crida. Hom pot dir que la història assenyalava les línies del desenvolupament progressiu de les potencialitats de l'home i que el sentit a la història és el sentit del desenvolupament de l'home.

Al llarg de la seva vida, tota persona va desplegant-se en tot el seu color, va arrelant les seves potencialitats en la situació material que li ha tocat de viure i va desenvolupant-se a l'hora que contribueix al desenvolupament de tots de tot el que l'envolta.

Educar significa ajudar a realitzar-se, ajudar l'home en potencia que hi ha dins de cada infant a anar esdevenint real, vol dir ajudar al desenvolupament de la personalitat. L'educació és, doncs, una contribució al desenvolupament de l'home total que lliga la cadena de l'humanitat.

Per això, desenvolupament i educació són dos mots germans.

Per això l'educació és una contribució al desenvolupament de l'home en un moment concret de la seva història.

L.J. Lebret

En recórrer ràpidament la història de la terra, la història de la vida, la història de la humanitat, se'ns imposa el pensament que, en el pla primitiu on presidia l'unitat, la terra era oferta a tots els homes per tal que, en l'amor i en l'ajuda mútua, exercís sobre ella llur domini en vista a una obra constructiva.

Alain Birou

Els pensadors semblen bastant mal equipats conceptualment per a interpretar i desxifrar el futur de les societats. Però, en la vida dels pobles i en la voluntat o l'aspiració de les masses, veiem que hi ha un dinamisme, una empenta vital, un esforç contínuament renovat i incrementat per a dominar la natura...

... donem-li el nom que volguem: progrés, avenç humà, desenvolupament, de qualsevol forma és un fet, i aquest fet ha emergit de formes diverses en la consciència de tots els pobles del món.

I és que el desenvolupament és essencialment i en primer lloc un moviment de tots i de cadascú per a un millor acompliment dels homes en societat.

Erich Fromm

La realització de la persona és duta a terme per la realització de la personalitat total de l'home, per l'expressió activa de les seves potencialitats emocionals i intel·lectuals. Aquestes potencialitats són presents en tothom, però només esdevenen reals en la mesura en què són

expressades. Altrement dit, la llibertat positiva consisteix en l'activitat espontània de la persona total i integrada.

Educar vol dir ajudar l'infant a fer realitat les seves potències. I el concepte oposat de l'educació és la manipulació...

II.- L'educació lligada als nous camins dels homes

Educar vol dir ajudar l'infant a fer realitat les seves potències, hem dit, i afegim ara: ajudant-lo a arrelar-les en la situació en què viu. És a dir, l'educació és la tasca d'ajudar l'infant a fer realitat el que duu a dins d'eil mateix confrontant-ho amb la situació real que viu.

L'educació, aportació al desenvolupament de l'home, ha d'ésser plantejada tenint en compte quins són els camins en què es desenvolupa actualment l'home, tenint en compte cap a on orienta en l'actualitat el seu impuls de creixença, tenint en compte quines noves possibilitats han sigut obertes al seu desenvolupament.

Les bases de partença més significatives del món actual són les següents:

- 1.- El domini de la natura, cada dia més evident, que permet de resoldre els problemes de la supervivència:

Vadim
Ardatovsky

La humanitat comença a esdevenir conscient de les seves immenses riqueses i de les seves possibilitats d'explotació. Si aquests recursos són utilitzats convenientment, hom podria alliberar definitivament el poble de molts països subdesenvolupats de la fam i de la malaltia... Si la humanitat fa una crida al seu propi geni i pensa a utilitzar els recursos de què disposa, podrà realitzar-se plenament; i això a escala universal, perquè ha sortit ja dels límits d'atracció de la terra.

- 2.- La tecnificació, que escurça el temps de treball i en redueix les servituds, esdevé un estri d'alliberament de l'energia humana que pot orientar-se a la realització de noves tasques en la línia d'una major realització de les persones:

- temps dedicable a les tasques de l'ordenació democràtica de la convivència social
- temps dedicable a la formació personal i a la preparació per a l'autogestió dels afers de la producció.
- temps dedicable a les aficions i als interessos personals, a l'aprofundiment en la comprensió de les coses, dels fets i dels homes.
- temps més humà, en una paraula.

- 3.- El naixement d'una moral "prospectiva", centrada en l'esforç de garantir el futur i de fer aquest futur més humà. Una moral menys feta de normes heretades des de sempre i més feta d'obertura cap al demà.

Jean Fouras-
tié

La crisi actual de la moral ens apareix com una etapa de transició dels mecanismes inconscients (instintius i tradicionals) als mecanismes conscients (la raó i la consciència personal)...

... els nous problemes que ha creat la substitució del medi natural pel medi tècnic són insolubles per l'instint que està fet a la mida del medi natural...

- 4.- El reflex d'aquesta nova moral, filla de la vida humana en un medi tecnificat, en una gran suma d'esforços d'organització racional i de planificació del desenvolupament futur de la comunitat, una nova forma de vida que crida el millor que hi ha en cadascú a un esforç intel·ligent per a construir amb els altres.

- 5.- Una consciència, que es desenvolupa dia a dia, de la necessitat personal de participar en l'avenç de la comunitat i de l'alienació, quan es produeix, d'aquesta participació.

Erich Fromm

Només en una economia planificada, en la qual tota la nació hagi dominat racionalment les forces econòmiques i socials, l'home pot compartir les responsabilitats i emprar la intel·ligència creadora en el seu treball. El que importa es que sigui retornada a l'home l'oportunitat d'una activitat autèntica, que els fins de la societat i els seus esdevinguin idèntics...

...hem de substituir la manipulació dels homes per una cooperació activa i intel·ligent i cal estendre al principi del govern del poble, pel poble i per al poble...

Tot això que hem dit ha anat esbossant una nova imatge de l'home, la imatge que tenim al davant, lluny, per construir, però una mica configurada en la primera cel·lula de cadascú. Tots aquests són els nous camins dels homes, els camins no oberts encara, els camins per als que ha de dotar l'educació d'avui.

III.- L'educació lligada als nous riscos dels homes

Fins aquí hem parlat dels nous camins de desenvolupament que són oberts davant els homes d'avui. Ara bé, ens cal entendre molt clarament que totes les situacions i les tendències dels homes són quelcom d'ambivalent, que de l'expansió a la regressió només hi ha una paret de paper, que les frustracions fan neixer el mal, que tota construcció engendra destruccions...

Tots aquests fets ens obliguen a ser conscients de que el desenvolupament de l'home topa amb obstacles que ha de superar si vol continuar; obstacles concrets, que hom voldria oblidar de vegades, però que estan al mig del camí i que exigeixen una lluita molt concreta per tal que tots els homes puguin continuar el seu camí conjunt.

Tots aquests obstacles, també fan part de la situació real dels homes d'avui, fan part de la base de partença amb què hem de comptar per a la construcció del món i de l'home. Per això l'educació ha de ser orientada també en el camí de la superació d'aquests obstacles, ha de dotar de la clarividència necessària i de la capacitat d'afrontament que caldrà per a marxar avant.

Els obstacles, evidents o implícits, que defineixen la situació present dels homes són els següents:

- 1.- Els excessos de la tecnocràcia que intenta de reduir l'home a quelcom d'adaptable a les màquines.

Helena Saña

Un factor essencial ha contribuït a totalitzar l'alienació de l'obrer en el pla social: la transformació i complicació dels modes tècnics de producció...

... la producció ha arribat a un nivell tècnic generalment inaccessible als coneixements de l'assalariat mitjà...

... la producció ha esdevingut "misteriosa", "incomprensible", "màgica". Obra de l'home, malgrat tot, aquesta producció no fa, a efectes immediats, altra cosa que subratllar la radical insignificància de l'home enfront el cosmos tècnic que l'envolta...

Erich Fromm

Només ens salvarà l'aparició d'un nou home capaç d'utilitzar les seves forces tècniques en profit de l'home i no utilitzar l'home al servei de les coses.

2.- La forma global d'organització de la societat que es monta sobre la base tècnica de la producció és el lloc des del qual es dona una segona empenta que acaba desplaçar l'home. Aquesta segona empenta es realitza per etapes:

- en primer lloc, la burocràcia pren el lloc de regulador de la vida col·lectiva, imposant-li un ritme que, encara que es científicament estudiat i imposat, no és el de l'home concret
- en segon lloc, a l'home amputat de les seves manifestacions socials bàsiques, és a dir, el treball creador i l'orientació democràtica del seu esforç, li és proporcionada una personalitat pre-fabricada que substitueix la seva personalitat real: a través de tots els mitjans de difusió, la propaganda del sistema i la publicitat comercial bombardegen l'home proposant-li contínuament adhesions, accions, compres... quan encara no ha tingut temps d'assimilar les seduccions de la vigília.
- d'aquesta manera, sol enmig d'una multitud, l'home va fent allò que la màquina, tècnica i burocràtica, espera d'ell; va oblidant-se de qui es ell i on resta tan satisfet perquè arriba a creure que és "un home moderno, joven, i dinámico, porque usa camisas IKE".

Evidentment, aquest procés, cec i incontrolat, ens mena pel camí de la negociació personal i col·lectiva de l'humà en nom de ..., de què?

André Gorz

... jugar sobre les necessitats de consum passiu i individual, proposar modes de satisfacció cada vegada més complicats i sofisticats, impulsar la necessitat d'evasió, vendre els mitjans d'oblidar les pressions de l'organització industrial, els mitjans per a somniar-se humà, perquè no és possible de fer-se humà, amb l'apropiació de símbols d'humanitat prefabricats...

Erich Fromm

L'home modern s'ha alliberat dels lligams externs que que l'impedien de pensar i fer el que li semblava. Podria ser lliure i obrar d'acord amb la seva voluntat si sabia el que vol, cà que pensa i el que sent. Però no ho sap. Es sotmet a unes autoritats anònimes i adopta una personalitat que no és la seva. Com més ho fa, més feble se sent, més forçat es veu a sotmetre's. Malgrat una certa aparença d'optimisme i d'iniciativa, l'home actual se sent superat per un profund sentiment d'impència que l'obliga a contemplar les catàstrofes que s'acosten com si estigués paralytitzat.

3.- Aquests dos obstacles, la tecnocràcia i la burocràcia, es revesteixen, com totes les construccions que la història ens mostra, de grans idees i de grans justificacions, és a dir, de grans enganys la manifestació practica dels quals és molt evident quan, en els moments de l'afrontament, apareix l'autèntica cara de l'opressió política amb tots els seus tapabruts legals.

En definitiva, vull dir que, els dos obstacles esmentats més amunt, s'hi afegeix el fet de que tenen una tendència irreprimible a institucionalitzar-se, a legalitzar-se, a santificar-se, a justificar-se amb grans raons (globuls plens d'aire), i tot això per a amagar els interessos reals que són a la base de llur naixença: el domini, la predominança, l'afirmació fàcil...

4.- El darrer obstacle que ha suscitat aquesta situació l'hem de trobar en l'oposició radical a ella mateixa que ha fet néixer: què hi ha a l'altre extrem? entre totes les veus honorades que s'aixequen per a denunciar una situació de fet, quantes n'hi ha que aporten un ajut real a la solució del problema? Heus aquí l'incertesa del futur que construirà la immensa força de protesta, naixent per a una batalla que té guanyada ja que juga a favor de l'home. Heus aquí l'incertesa de saber si trobarem la manera de concretar d'una manera constructiva... una vida humana que encara ha de néixer.

A.N. Henri

(parlant de la Revolució de Maig) diu:

... "I bé, que ens diguin què es el que volen" digué el cor dels homes d'ordre. Ah! un desig inconscient no és un vot. El que volien, la majoria ho ignoraven. Però tots aquells que, especialment entre els intel·lectuals, els ho varen escarnir, no s'adonaren que aquesta impossibilitat d'expressar els impulsos més profunds dels estudiants, expressava per si sola el problema que ells només enuncien vagament.

Jo diria que el que volien era recuperar-se enfront de la invasió de la seva personalitat per elements estranys, subtilment imposats pel sistema, el que volien, en pro de l'home, era alliberar-se d'aquest tipus de satisfacció que proposa la societat de consum que, tot satisfent, suprimeix l'home...

Raymond
Court

Marcuse utilitza l'expressió, aparentment contradictòria, de "satisfacció repressiva": cal entendre que aquesta satisfacció reprimeix la llibertat en el sentit de que adorm el pensament crític, anul·la tota activitat de negació a l'esguard de la societat present i paralitza d'aquesta manera tota voluntat profunda de canvi. Aquesta és la forma moderna del totalitarisme que no s'imposa per la violència i el terror, sinó per l'embotament del pensament i de la voluntat dedicades a la satisfacció de falses necessitats.

5.- A tots aquests nous problemes dels homes, n'hi podriem afegir d'altres que són igualment presents en els horitzons dels anys 70, encara que no en constitueixen la novetat:

- l'opressió, encara ben viva, de persones sobre persones en treball i en el repartiment dels productes que els homes creen conjuntament.
- el desnivell, de cap manera justificable, en els béns de què disposen les persones de diferents llocs del món o de diferents estaments dins d'una mateixa "comunitat".
- el control de les noves i enormes forces que la ciència ha posat a mans dels homes: l'energia nuclear, el coneixement de l'interior de l'home...

En el seu darrer missatge de Nadal, Pau VI ha expressat aquesta situació ambigua del món present. "Un fenomen grandios i complex es dibuixa davant la mirada atemorida de l'home contemporani. Sobretot, el mateix benestar que la intel·ligent i fatigosa activitat humana va suscitant es converteix fàcilment en font de noves necessitats i, de vegades, d'un malestar més greu..." "L'home d'avui s'ha adonat de que tota la construcció del sistema econòmic i social, que fatigosament està construint amb soberbis resultats pràctics, amenaça convertir-se en la seva presó i privar-lo de la seva personalitat, per a tornar-lo semblant a un instrument mecànic de la gran màquina de producció, la qual, mentre ofereix nombroses i maravolloses millores externes, el subjecta a un colossal aparell dominador".

D'una banda, noves possibilitats de desenvolupament de l'home. De l'altra, nous lligams i noves traves. Un camí a triar. A la base de les opcions dels homes de demà, s'hi trobarà el seu impuls bàsic d'esdevenir una expressió sempre millor d'ells mateixos: no és la tasca de l'educació la de servir de guarda i reforç d'ells mateixos: no és la tasca de l'educació la de servir de guarda i reforç d'aquest impuls?

Ens cal trobar els camins concrets.

Joaquim mc. Franck